

Nr 2 1995

Intervju med Biskop Bo Giertz inför dennes 90-årsdag

för Kyrklig Samlings info-blad den 14 juli 1995

KSi: Hur såg den teologiska utmaningen ut när biskopen började verka på 1920-30 talet och hur såg visionen ut för er som då varunga?

BG: Den teologiska utmaningen var naturligtvis den svenska kyrkans förfärliga kris som kom alldeles i början på seklet; dålig prästrekrytering, det andliga livet tycktes vara hänvisat till den framväxande frikyrklighet eller sådana kristna som framgått ur den nyevangeliska väckelsen, där man bildade föreningar, och samlades till möten i bönehus vid sidan av kyrkan. Uppdelningen i kyrkan av människor som åtminstone i det yttre levde i ett traditionellt kyrkoliv, som de inte alltid upptäckte den djupare meningen med, och av sådana som upptäckte att kristendom kunde vara något utöver det vanliga kyrkolivet, var påtaglig. Det är svårt för oss nu att förstå hur föraktad den svenska kyrkan var bland kristna människor. Detta var den svenska kyrkans andliga kris. Den gången var det inte från världens sida som föraktet kom utan från dem som ville vara kristna på allvar, de som samlades till bönenöten och skriftläsning. En vision av något nytt kom genom först unkyrkligheten. Där hade man återupptäckt vad det vill säga att vara kyrka, att kyrkan är en andlig storhet. Man ville levandegöra hela den svenska kyrkans rika arv i hennes ordningar, i den högtidliga gudstjänsten och allt vad till den hörde, i psalmskatt och förkunnelse. Man ville visa att det fanns något verkligt värdefullt innanför kyrkans gamla föraktade skal.

Som det andra kom Oxfordgrupprörelsen, som något dittills okänt och nytt i den svenska traditionen. Denna väckelse tycktes kunna leva alldeles utan kontakt med vanligt gudstjänstliv och helt oberoende av kyrkan. Genom personligt vittnesbörd om egen omvändelse ville man få nya människor att börja arbeta på sin egen frälsning genom stilla stunder, sökande efter ledning och självprovning. Det blev en ganska stor studentväckelse, särskilt bland teologerna, som inte gick obemärkt förbi.

Det tredje var att vi återupptäckte den gamla evangeliska lutherska fromheten: Tron på Ordet och Andens verk genom Ordet, när det blir regelbundet och rätt brukat. Det fanns en anknytning till den levande kyrkliga fromheten där man haft en tidig kyrkväckelse med en kombination av det som ofta gått isär: pietism och klar luthersk evangelisk lära om rättfärdiggörelse genom tron. Detta fanns på västkusten, Småland och Västerbotten. Vi som började läsa både Rosenius' och Schartaus skrifter upptäckte att viktiga saker försummats både i unkyrkligheten och i Oxfordgrupprörelsen. Framför allt var det kunskapen om uppväckelsen, om Ordets betydelse för att skapa medvetande om den egna synden. Där hade grupprörelsen bara den på reformert och anglikanskt håll traditionella hållningen att man genom kamp mot den gamla människan gör sig fri och blir en ny människa i Kristus, vilket visar sig genom att människan verkligen blir annorlunda, och det är riktigt på sätt och vis. Men vi upptäckte att människan inte blir ren genom allvaret i avgörelsen utan tvärtom börjar man tycka att man aldrig sett så mycket synd hos sig själv som när man kämpat som värst för att leva rent och heligt. Vi som nosat på Luther och de gamla svenska väckelserna tyckte att vi hade svaret där; detta är att vara en uppväckt kristen, att man ser sina synder på ett helt annat sätt än förut och inte kan kämpa ner dem, utan tvärtom misslyckas. Och det är Guds vilja att vi skall misslyckas för att vi skall förtrösta på den oförtjänta nåden som sedan verkligen kan bära en människa. Det vardenna upptäckt av den evangeliska läran som verkligen behövdes.

Så kom det fjärde. Då var jag präst i Torpa. Det som förut varit en återupptäckt av kyrkan i hennes traditioner och yttre ordningar fick nu en biblisk förankring. Anton Fridrichsen lyfte fram detta i sina forskningar i Nya testamentet. Jag personligen upptäckte att det står så mycket i NT om kyrkan och skrev en bok som hette "Kristi kyrka", som väckte stor uppmärksamhet i bygderna och bland

prästerna och gav åt många en ny syn på Kyrkan; Kyrkan som Kristi kropp, där allt detta rymms: - väckelse, Andens verk, syndakännedom, den oförtjänta nåden, liksom liturgin och den rika gudstjänsten. Då hade vi något att arbeta för och med.

Den lutherska renässansen i teologin var det viktigaste. Vid den här tiden kom många avhandlingar om Luther. Den andra grundläggande i vår vision var återupptäckten av Kristi kyrka i Bibeln.

KS: Låg utmaningen mest i det praktiska kyrkolivet eller såg ni också en utmaning i den akademiska teologin?

BG: På det kan man nog säga att den akademiska teologin var en inspiration till en början. Man såg vilken djup och riktig lära som fanns hos Luther och så var alltsammans bibliskt förankrat på ett sätt som man inte sett förut. Den vanliga inställningen hade varit att man gör en personlig omvändelse och så är allt färdigt och så sluter man sig samman i en förening, en organisation, med demokratisk styrelseform. Men nu växte visionen av ett bibliskt förankrat liv som kyrkokristen fram.

KS: Biskopen nämnde Anton Fridrichsen. Var det några andra teologer eller kyrkomän som var viktiga inspirationskällor?

BG: Anders Nygren och hans uppsatser i "En bok om Kyrkan", och i "En bok om Bibeln", var mycket viktiga. För mig började det dock i exegetiken. Vi upptäckte att det fanns en verklighet bakom nya testamentets texter. Fridrichsen kunde läsa en text och se vad som fanns bakom, vad som hade menats när den skrevs. Inte vad det var för olika herrar som plockat ihop var och en sina idéer och suttit och rättat och redigerat.

KS: Sedan kunde man då uppleva något av en Andes vårvind på 30, 40-talet?

BG: Ja, mycket starkt. Den kyrkliga förnyelsens möten i Osby på initiativ av Gunnar Rosendal, en både i teorin och praktiken inspirerande lärare, betydde mycket. I Östergötland var vi en grupp präster som samlades till bönegrupp och till teologiskt studium en gång i månaden och refererade någon teologisk bok för varandra och lärde oss att dra de viktiga slutsatserna. Vi var med om en teologins förnyelse, liksom liturgins och det praktiska själavårdsarbetets förnyelse.

Motståndet kom ej från de väckta, de nyevangeliska. Med de kretsarna fick vi snart goda förbindelser. Den liberalt färgade teologin ställde sig givetvis avvisande. Bara några få ägde vilja att göra något nytt och omgestalta kyrkan. Men några fanns i den etablerade unglyrklygheten och det kom ju att få en del tråkiga konsekvenser så småningom, när kyrkokampen skärptes.

KS: Sedan fick ju biskopen vara med om att se en hel del av detta förverkligat på olika håll i kyrkan. Men så kommer vi till slutet av 50-talet och historien som vi nu känner den från de senaste decennierna. Om vi skulle tänka efter vilka brytpunkter det fanns, vilka felaktiga vägval som gjordes i kyrkan och som ledde bort från visionen och fram till den situation som vi nu har, vilka punkter skulle kunna nämnas då?

BG: Jag skulle säga frågan om kvinnliga präster, som utan att i och för sig vara så stor, blev den punkt där den i liberalteologisk anda omtolkade kristendomen redan hade segrat - inte genom teologiskt arbete, men till följd av tidsandan. Ett slags sekulär folkreligion hade börjat behärska folkets tänkesätt. Åsikterna drogs åt vänster, den franska revolutionens ideal anammades. Jämlikheten hade segrat på det borgerliga livets område och nu skulle det ske på samma sätt på det andliga livets. Här var nu de svenska prästerna ganska värnlösa. För vi skulle ju vara en folkets kyrka. Att det inte finns någon folkets kyrka i teologisk mening, att Kyrkan inte var grundad på folket, det hade man ännu inte börjat formulera tillräckligt klart. Vi var slagna från början. Ett misstag var att inte driva frågan på ett bredare sätt, utan att vi gjorde en enbart teologisk fråga av den, i stället för att gå till botten med den franska revolutionens axiom och påvisa på vilka punkter dessa stred mot biblisk kristendom. Detta att människor inte kan skilja på likhet och lika värde är ett svårt problem. Det blev förvåning när jag i debatten påpekade att i engelskan har man två olika ord, "equality" och "similarity" där vi bara har ett: likhet. Detta sammantaget gjorde att det hela gick

snett. Frågan var inte tillräckligt behandlad. Från den andra sidan behövdes inte det. Det var självklart utifrån en ny syn på människans möjligheter och rättigheter. Dessa tankar är främmande för kristendomen men nyttiga i lagens första bruk. De fick även genomslag på andra områden i kyrkan. Den sociala delegationens arbete är ett exempel. Många menade att viskulle sluta upp omkring det bästa i arbetarrörelsen. De hamnade i en teologiskt ohållbar människosyn: synen på människan som en som har alla goda förutsättningar att forma världen och sitt eget liv.

KSi: Då hamnar man ju i en mycket moralistisk kristendom.

BG: Ja, som alltid när man inte har något begrepp om vad det onda egentligen är!

KSi: Jämfört med den allmänna teologiska hållningen i kyrkan i stort som präglade samtliga biskopar så måste det ju vara en ganska skakande förändring att se det som idag är den dominerande teologiska hållningen i kyrkans ledning?

BG: Ja, förändringarna är skakande. Varav kommer då denna försämring? En rent kyrkohistorisk, saklig iakttagelse är detta; att det svenska episkopatet i sitt framträdande är svagt om man jämför med början på 1950-talet. I sin övertygelse om att kyrkan måste blir mer anpassad till den nya människan och nya tiden har man velat betona allt som överensstämmer med detta. Man har övergivit väsentliga delar av kristen tro så att en modern människa och särskilt den politiskt intresserade skulle förstå att kyrkan är en bundsförvant och inte något som måste utrotas. Men detta är ju en omöjlig väg. Men jag är å andra sidan en liten smula optimistisk.

Jag tror att utvecklingen har gått så långt att det måste komma en annan tid. Den måste komma först inom exegetiken. Den exegetiska forskningen har gått framåt - inte över hela linjen - men dock. Den liberala benägenheten att acceptera positivismen och portförbjuda Gud vid akademien har fått stort genomslag. Bara den egna inställningen till humanistisk idealism hålls sakrosankt.

Det finns tecken på att det bryter in något nytt. Den ena dateringen efter den andra av NT:s skrifter har nu slagits ihjäl. Att Johannes-evangeliet skulle vara tillkommet på 120-150 e Kr är slutgiltigt motbevisat genom papyrusfynd. Om det är riktigt att man i Qumran hittat ett litet fragment av Markusevangeliet så är det ett fullständigt avgörande bevis för att den bibelkritiska skolan har fel. Då faller grunden för den liberala teologien. Man kan inte - om utsagorna inte är sanna - skriva som man gör i NT, när människor som var ögonvittnen fortfarande lever. Man får finna sig i att något unikt faktiskt har hänt fast det inte händer annars.

KSi: Nu finns det en bekännande minoritet inte bara i svenska kyrkan och i andra kyrkor i väst som håller fast vid en vision som ni hade på 30, 40-talet. Hur skall de förhålla sig och vad är deras kallelse i kyrkans historia?

BG: Dels är uppgiften den teologiska; att kämpa för en teologi som räknar med att Gud finns, och att när det behagar Gud så kan Han uppenbara sig i sådant som det mänskliga förnuftet inte annars erfar. Det är en teologi som har plats för den levande Guden och som håller fast vid att Jesus Kristus är världens Frälsare och att kyrkans tolkning av hans gärning är riktig.

Det är viktigt att vi får teologer av Nygrens eller Fridrichsens valör: Vetenskaplighet, verklighets-sinne, kristen tro och mod är vad som behövs.

Mitt hopp är att sanningen ändå till slut skall visa sig ha så stor makt och att bedrävelsen och bedräveligheten i kyrkan skall bli tydlig för alla - detta som består i en kyrka som inte vågar stå för kristendom utan försöker övertyga människor att det inte är något annat än en human människodyrkan och människokärlek, omvårdnad om människan, som skall präglade det som nu kallas för svenska kyrkan.

Prästutbildningen befinner sig i ett farligt förfall. Den är nu verksamt igång för att få kyrkan att rinna ut i en allmänt human religion, med en syn på livet och mänskligheten som är inomvärldslig.

Går detta för långt, och det behöver inte lång tid på sig för att segra, då är vi illa ute. De som ansvarar för prästrekrytering och prästutbildning har ju en sådan makt att de kan stämpla ut dem som håller fast vid kyrkans gamla tro.

Därför följer att sådana präster de utbildar sådana präster får vi. Särskilt om man med

domkapitlens metod att förfölja dem som kommer med den riktiga kristendomen genom att skickligt utnyttja deras faktiska svagheter, - ingen är ju felfri. Förebilden hämtas tydligen från upplysningstiden. I Stengrundens första kapitel beskriver jag hur rättsinniga präster då kunde behandlas.

Men jag har gott hopp ännu. Hur många med kyrkans klassiska tro som vill bli präster det vet vi inte. Jag har att göra med många här i Göteborg. Försöken att förtrycka dessa kan bli ett stort sår i kyrkan. Vi som vet att våra fäder hade rätt måste hålla ut modigt och troget och icke förtrötta, icke säga: det går inte, det är hopplöst. Vore det så måste vi göra oss beredda att ta emot Kristus, för då är Han mycket nära.

KS: Tänker biskopen ofta i eskatologiska banor när biskopen ser på tidens tecken?

BG: Ja för egen personlig del. Jag vet att min tid är kort och jag skall snart vara där. Jag tänker mycket på det. Men nöden är inte så stor att vi kan våga tro att tidens slut är nära. Det finns så stora möjligheter fortfarande och det är en kallelse att ta vara på dem.